עדויות נדירות על מעבר כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע בשבדיה
במהלך מסלול ההצלה בשואה **ופרטים לא ידועים** על הצלת
כתבי רבותינו נשיאינו משבדיה לארה"ב

אוצרות שבדיה יוצאים לאור

שורת תגליות, השופכות אור על ימי חב"ד
בשואה, נחשפו בארכיונים גנוזים ובאו
לראשונה בדפוס, בספר חדש על הרב **ישראל**
חסדן ע"ה, מחשובי רבני ועסקני חב"ד בשבדיה
ודרום אפריקה | סופר 'כפר חב"ד' הציץ בספר
הגדוש תגליות, ומגיש טעימות | **והצלתי וגאלתי**

| **מאיר סגל** |

א וצרות גנוזים הנחשפים בספר החדש "חסדי ישראל", שופכים אור חדש על ההצלה בשואה. בספר המתעד את תולדותיו ופועלו של הרב ישראל חסדן ע"ה, מחשובי רבני ועסקני חב"ד בשבדיה ודרום אפריקה, נחשפות פרשיות הצלה וניסיונות הצלה, באמצעות אגרות קודש, מסמכים וחומרים נוספים בלתי ידועים או פחות מוכרים.

המו"ל של הספר, הרב דוד חסדן, מחשובי שלוחי הרבי בדרום אפריקה, חושף בספר החדש שורת עובדות היסטוריות נדירות (עוד על מלאכת כתיבת ועריכת הספר – ראה מסגרת).

הרב ישראל חסדן ע"ה נשוא הספר היה מנהיג רוחני בערי שבדיה ודרום אפריקה, אך ההיסטוריה שלו עצובה משהו, ונעוצה אי שם בעיירת בייעליצה ברוסיה הלבנה. שם נולד לאביו הרה"ח ר' דוד יצחק חסדן בן הרה"ח ר' יהודה לייב חסדן שאותו כינה אדמו"ר המהר"ש "מיין לייבקע" – לייבקע שלי, שכן היה חביב אצל הרבי.

בהיותו פעוט התייתם ר' ישראל מאביו, והתלאות שעברו על המשפחה גרמו להעברתו לאימוץ אצל דודו ר' זלמן חסדן, מחסידי חב"ד מהעיר הומיל, ומקהילה חב"דית בעיר זו היו

השליח הרב
דוד חסדן
עם חלק
מהמסמכים
הנדירים
הנקשפים
בספרו החדש

לר' ישראל זיכרונות וגעגועים המתפרסמים בספר בנערותו למד בישיבת תומכי תמימים המחתרתית בהומיל, בשנים הבאות הבריח את הגבול עם תלמידי ישיבת נובהרדוק ולבסוף קבע את מקום לימודיו בישיבת תומכי תמימים בוורשה.

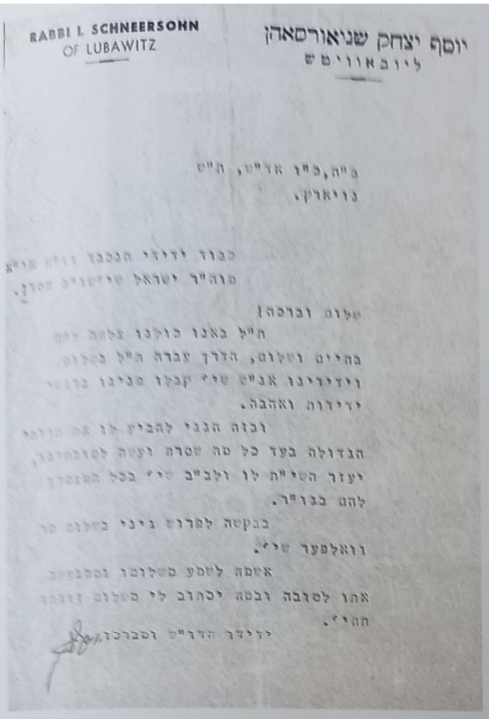
את המפה האזורית של מזרח אירופה הכיר הנער הצעיר היטב בגין נדודיו, ובתקופה הבאה הגיע לעיר ליבוי שבלטבייה, שם כיהן דודו הרה"ח ר' שמואל חסדן הי"ד כאחד מראשי הקהילה החב"דית שמנתה עשרות משפחות. ר' שמואל היה מנהל מפעל, איש חסד ועסקן ציבורי, אשר פעל רבות לטובת קהילת חב"ד וגם עבור מוסדות אחרים והכול על פי הוראות והדרכות שקיבל מאדמו"ר הריי"צ.

בהגיע הרב ישראל למרקו התחתן עם לאה בת דודו ר' שמואל. וכך דודו נהפך לחמיו. אז איך כותבים בקישור – דודו וחמיו? אדמו"ר הריי"צ באגרת אל הרב וחסדן, כותב כך: "ידידי חו"ד" דהיינו ידידי חמיו ודודו.

בתקופת מגוריו בליבוי נוצרה ידידות קרובה עם הרב יעקב לנדא זצ"ל אשר כיהן כרב הקהילה החב"דית, וזכה לתמיכה איתנה של ר' שמואל ואחייניו ר' ישראל, חאת בעידודו של אדמו"ר הריי"צ. לימים עלה הרב לנדא לארץ הקודש, ובמשך השנים

מלאך הצלה. הרב ישראל חסדן ע"ה

RABBI I. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, כ"ו אדר א', ת"ש
ברוקלין.

כבוד ידידי הנכבד ונחמד מופ"ר ישראל שי' חסדן.

שלום וברכה!

ת"ל באנו כולנו אלחה לפה בהיים ושלום, הדרך עברה ה"ל בשלום, וידידינו אנ"ש שי' קבלו פנינו ברגשי ידידות ואהבה.

ובזה הנני להביע לו את תודתי הגדולה בעד כל מה שטרח ועשה לטובתינו, יעזר השי"ת לו ולב"ב שי' בכל המוסדר להם בגו"ר.

בבקשה לפרוש גיני בשלום מר וואלפער שי'.

אשמח לשמע משלומו בהמשך אהו לסובה ובמה יכתוב לי בשלום זוהי הוי'.

ידידו הדו"ש ומברכו

אדמו"ר הריי"צ מודה על הסיוע בעת מסע ההצלה בשואה: "הנני להביע לו את תודתי הגדולה בעד כל מה שטרח ועשה לטובתינו"... "בבקשה לפרוש גיני בשלום מר וואלפער" והוא הרב שלמה וולבה

"וכאשר נחת המטוס בשטוקהולם, קיבל הרב חסדן רשות לעלות על המטוס ולקבל את פניו של הרבי. כאשר ראהו אדמו"ר הריי"צ, אמר לו: "אתה פה, טוב מאוד!"

נוצר קשר התכתבות בינו ובין ר' ישראל, בנושאים ציבוריים ופרטיים, והחלקים הרלוונטיים לכלל מובאים בנספח מיוחד לספר.

שני חסידים במדינה אחת

בשנת תרצ"ה עברו הרב חסדן ורעייתו לאה לשטוקהולם שבשבדיה, שם התמנה – לבקשת קהילת 'עדת ישראל' – לרב ולשו"ב. תפקידיו כרב כללו בעל תפילה, קורא, בעל תוקע, מחנך ושו"ב. מלבד תפקידיו כשוחט וחזן, פעולותיו כללו ארגון שיעורי תורה, בניית מקוואות טהרה והגשת עזרה לכל יהודי בכל הנדרש בגשמיות וברוחניות.

בשטוקהולם גרו אותה עת אלפי יהודים, ופעלו בה בתי כנסת ומוסדות חינוך ודת, אך לימוד התורה והמצוות דרש חיזוק, והרב חסדן פעל בכל דרך למען יהודי העיר ועם הזמן הרחיב את פעולותיו גם לקהילות יהודיות נוספות ברחבי שבדיה. אתגרים מורכבים נערמו בדרכו על כל צעד ושעל, אך הללו רק חישלו את דבקותו במטרה.

חברותא לעשייה הציבורית היו שני חסידי חב"ד הרב חסדן והרב יעקב ישראל זוברע – אשר בהשגחה פרטית הגיעו לשבדיה בשנות הצ' בעשור שקדם למלחמת העולם השנייה, והיו שני חסידי חב"ד היחידים במדינה, והשתלבו בעשייה בקרב קהילה לא גדולה.

בקראון הייטס בחתונת בנו השליח הרב דוד חסדן שי'. מימין לשמאל: החתן הרב דוד חסדן, הרב ישראל חסדן, הרב זלמן שמעון דבורקין רבה של קראון הייטס, הרב יוסף וייצברג (בתפקידו כשד"ר ביקר תדיר בבית משפחת חסדן בדרום אפריקה)

פעולות רבות למען יהודי שטוקהולם ולמען יהודים ברחבי אירופה, נעשו בשיתוף פעולה מיוחד בין הרב זובער והרב חסדן. בספר 'גפן ישראל' המתעד את חייו וכתביו של הרב זובער מסופר על מאבק משותף נגד ההתבוללות בשבדיה:

הרב יעקב ישראל זובער שלמד בבחרותו בתומכי תמימים ליובאוויטש, כיהן בשליחות הרבי הריי"צ כרב בערי גרוזיה, ובשנת תרצ"ב מונה בברכת הרבי הריי"צ כרב קהילת עדת ישראל בשטוקהולם שבשבדיה. לאחר השואה היגר הרב זובער לבוסטון, ושם בשנת תשי"ג נרצח בידי גוי שהיה בגילופין.

"בשטוקהולם בירת שבדיה לחם הרב זובער יחד עם עמיתו הרב ישראל חסדן ז"ל נגד גלי ההתבוללות שעשו שמות ביהדות צפון מערב אירופה. לא קלה היתה המלאכה, אך הוא עסק בה במסירות נפש.

"יהודי שבדיה הרגישו בעצמם כאזרחים מדרגה שניה, ולכן היתה להם נטיה להתבוללות. הבעיה

ידידים להצלה בשואה. הרב שלמה וולבה (מימין) – המשגיח הליטאי, עם הרב החסידי ישראל חסדן

"ת"ל באנו כולנו צלחה לפה בחיים ושלום.. ובזה הנני להביע לו את תודתי הגדולה בעד כל מה שטרח ועשה לטובתינו, יעזור השם יתברך לו ולבני ביתו שי' בכל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות"

החמירה בקרב חלק מהציבור לאחר השואה, כאשר חלק מהניצולים טעו לחשוב כי כאשר יתבוללו רח"ל, עתידם יובטח. הרב זובער ניצב כסלע איתן נגד אלה ואלה גם יחד כשהוא מפעיל את מלוא כח השפעתו. בנאומיו חוצבי להבות, בדרשותיו בפני ההמונים ובכל שאר הדרכים שעמדו לרשותו, עמד על חומרת הענין ועשה ככל יכולתו למיגור התופעה".

הרב זובער והרב חסדן פעלו יחדיו בתחומים רבים, ובהם גם נושאים פחות שגרתיים כמו מאבק בגזרת השחיטה, שבמסגרתה גזרו השלטונות כי יש לבצע בבהמה 'הימום חשמלי', מה שיוצר בעיה הלכתית חמורה בשחיטה. במאבקם זה היו בקשר עם פוסקים ורבנים מכל רחבי העולם, וקיבלו הוראות ועידודים מיוחדים מאדמו"ר הריי"צ והרבי.

הרב חסדן אף עסק בענייני טהרת המשפחה, אם בהכוונת והדרכת משפחות יהודיות ואם בהקמת מקוואות טהרה בערי שבדיה.

המצילים משבדיה

בימי השואה האיומה, כאשר "הסתר אסתיר פניי", מיליוני יהודים היו בסכנת השמדה, כאשר הצוררים הנאצים ימ"ש פעלו באינטנסיביות סדיסטית כדי להשמיד ובמהירות יהודים רבים ככל האפשר, אנשים נשים וטף. יהודים רבים לא נכנעו למצב הנורא שאליו נקלעו, וניסו בכל דרך למצוא פתחי מילוט, שדרכן ניתן לברוח מאזורי הכיבוש הנאצי, ורק חלק מזערי הצליחו לברוח מהאש הנוראה שליחכה כל חלקה טובה בקרב הקהילות היהודיות באירופה; רבים וטובים הובלו לגטאות ובהמשך למחנות עבודה והשמדה, וכידוע לדאבון לב, מיליוני יהודים נרצחו בתאי הגזים ובשיטות הריגה שונות ומשונות, והנרצחים נשרפו בכבשני האש או נקברו בבורות ענק. השם ייקום דמם.

הרבנים החרדים בשטוקהולם, ובהם הרב חסדן, היו גלגל הצלה לאלפי יהודים בזמן השואה, כיוון שמדינת שבדיה הייתה ניטרלית בזמן המלחמה, והרבנים והעסקנים בשבדיה – הרב חסדן לצד ידידיו הנאמנים הרב זובער, הרב שלמה וולבה, הרב בנימין זאב יעקובזון והרב אברהם יעקב יעקובזון, ר' תנחום מור פינעס ועוד – פעלו ללא לאות, יחד ובמקביל גם כל אחד לעצמו – כדי להציל יהודים בימי השואה, ובחסדי ה' אכן הצליחו להציל רבים מכל החוגים ובכל הגילים, ובמדינות שונות.

ההצלה בימי השואה הייתה מורכבת עד מאוד, והיו סוגים שונים של הצלה, ובכולם עסקו רבני שבדיה. אם מדובר בחילוץ יהודים מאזור שכבר נמצא תחת כיבוש נאצי, כדי שיגיעו למדינה אחרת, גם אם באופן זמני, ואם יש יהודים שכבר חולצו מאזור הכיבוש, אך שוהים במדינות הסמוכות לאזורי הכיבוש ויש חששות מה ילד יום, גם עבורם נעשה הכול כדי שימשיכו למקום מבטחים. ומהו מקום מבטחים? גם זה השתנה פעמים רבות תוך כדי השואה.

באופן כללי, מדינות אמריקה – ארצות הברית,

'חסדי ישראל'
אוצר גדוש תגליות

ספר חסדי ישראל – תולדות הרה"ח הרב ישראל חסדן (585 עמודים) – ראה אור ובו תגליות חב"דיות רבות. הספר יוצא לאור על ידי בני משפחת חסדן: הרב דוד יצחק חסדן שליח הרבי ביוהנסבורג, הגב' מלכה מנדלברג־טאוב, הגב' אביגיל טיילור ובעלה הרב נחמיה טיילור – אשר פעלו רבות כדי לשפוך אור יקרות על פועלו של הרב חסדן באמצעות זיכרונות ופתיחת ארכיונים ובהם אוצרות של ממש. את מלאכת התחקיר והעריכה ביצע במשך מספר שנים הסופר החסידי ר' שניאור זלמן ברגר. הספר הופק ומופץ על ידי "חזק הוצאה לאור" וזמין להכישה בחנויות ספרים חב"דיות ברחבי ארץ הקודש. במאות עמודי הספר מתועדים תולדותיו ופועלו של הרב ישראל חסדן ע"ה, מחשובי רבני ועסקני חב"ד בשבדיה ודרום אפריקה, ובספר נחשפות תגליות חשובות הקשורות לאדמו"ר הריי"צ, הרבי וחסידי חב"ד בכלל.

חסדי ישראל. שער הספר החדש

זיכרונות חב"דיים מהומיל וליבוי: בספר מתגלים תיאורים ייחודיים על קהילות חב"ד שנכחדו בהומיל שבביילורוסיה ובליבוי שבלטבייה, ובמקביל מתגלים סיפורים ושביבים היסטוריים על הרב יצחק אייזיק מהומיל והרב מרדכי יואל דוכמן, וזיכרונות מרגשים משולבים בספר על משפחת הרב חסדן, משפחה חב"דית שורשית הנמנית עם צאצאי הרב זלמן זעזמעה, מחשובי חסידי אדמו"ר הזקן.

הצלה בשואה: הרב ישראל חסדן סייע לאדמו"ר הריי"צ במהלך מסלול ההצלה בשואה, והיה מעורב בניסיונות הצלת הרבנית שיינא בת אדמו"ר הריי"צ, פעל בדרכים שונות בניסיון להציל את הרב יחזקאל פייגין מזכיר אדמו"ר הריי"צ, ולפי הוראות שקיבל הצליח להציל אוצרות רבים מתוך ספריית הריי"צ.

בזבוז האוצרות: מעלעול בספר עולה כי אוצרות של ממש 'מתבזבזים' בספר ובראשם אגרות קודש מרבותינו נשיאינו. עוד מתפרסמות התכתבויות בין הרב ישראל חסדן לידידיו הרב יעקב ישראל זובער הי"ד מחשובי רבני חב"ד בשטוקהולם ובוסטון, הרב יעקב לנדא ע"ה רבה של בני ברק והרב שלמה וולבה ע"ה מחשובי המשגיחים הליטאים.

קנדה וגם מדינות דרום אמריקה, נחשבו למקום מבטחים, בגלל המרחק הגדול מאירופה שבה היו מוקד הכיבוש הנאצי ואזורי הקרבות. יש כמובן מדינות נוספות הנמצאות הרחק כמו אוסטרליה, אך המרחק אליה היווה מכשול, ולכן בדרך כלל כאשר דובר על מקום מבטחים אמיתי – הכוונה הייתה לארצות הברית והמדינות הסמוכות לה.

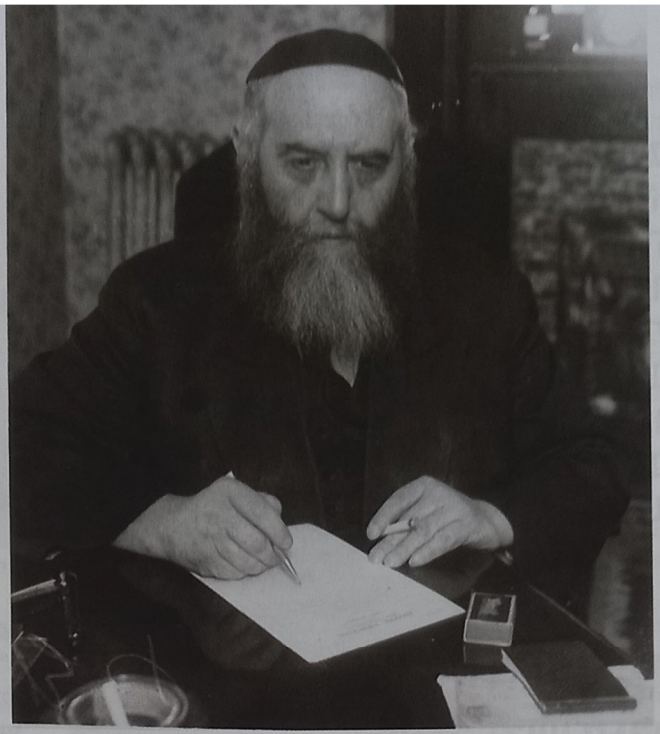
אך כאשר יהודים נמצאים תחת אזור כיבוש נאצי, או במדינות הסמוכות, שבהן החשש גדול מפני כיבוש, הרי רבני שבדיה עשו הכול כדי להשיג ויזות למדינות אחרות, כדי בשלב ראשון לחלץ את הנמצאים בסכנה למקום טוב יותר יחסית, מה גם שכיום אנו מביטים למפרע, ויודעים אילו מדינות נכבשו ובאיזו תקופת זמן, ומתי הסתיימה המלחמה – אבל באותם ימים איש לא ידע מה ילד יום, ובתוך הערפל והגיהינום שבהם מיליונים היו במלכודת אש, זהרו בשמי שבדיה רבנים ועסקנים יהודים, אשר לא נחו לרגע כדי להשיג ויזות, אישורים וכרטיסי נסיעה וגם קלטו פליטים אשר הגיעו למקומם.

הפעולות הללו נעשו בעידוד ובברכת רבנים ומנהיגים רוחניים מכל החוגים וממדינות שונות, מכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע ועד ראשי ישיבת מיר, והעשייה הייתה רבה ובזכותם ניצלו רבים, אך כאמור בעולם הזה, לא ניתן לנבא מה יהיה מחר במדינה פלונית, ואם מי שדואגים להם לוויזות לארצות הברית לדוגמה, יוכלו בסופו של דבר לצאת מהמקום שבו הם נמצאים ולעלות לספינה המפליגה לאמריקה.

וכך הרב ישראל חסדן היה מעורב בהצלה וניסיונות הצלה של יהודים רבים מכל החוגים, ובהם חסידי חב"ד, תלמידי התמימים מפולין, ועשייה מיוחדת הייתה סביב ניסיונות הצלת הרבנית שיינא הורנשטיין הי"ד בת אדמו"ר הריי"צ והרב יחזקאל פייגין הי"ד מזכיר אדמו"ר הריי"צ, ועל כל אלו הרב חסדן והרב זובער קיבלו הוראות מפורטות מאדמו"ר הריי"צ נ"ע.

לצד אדמו"ר הריי"צ בשטוקהולם

רגעים מרטיטי לב נרשמו בשטוקהולם במהלך שנות השואה,

סיוע לכ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע בשבדיה

כאשר אדמו"ר הריי"צ אשר ניצל מגיא התופת הנאצי עבר דרך שטוקהולם, וחסידיו העסקנים המסורים הרב חסדן והרב זובער הגישו כל עזרה נדרשת לאדמו"ר הריי"צ, בני ביתו ומלוויו. מסע אדמו"ר הריי"צ ממקום מגוריו באוטווצק ועד הגיעו לניו יורק, החל עם תחילת מלחמת העולם השנייה, אז עזב את מקום מגוריו – העיירה אוטווצק – ועבר לעיר הסמוכה ורשה ומשם בחסדי ה' ובניסי ניסים, עם בני משפחה ומלווים, הצליח להימלט עד לעיר ריגא שבלטביה, ולאחר מאמצים הושגו עבורו ויזות לארצות הברית. בשלהי חודש אדר ראשון ת"ש, כחצי שנה לאחר שפרצה המלחמה, החל מסע ארוך מריגא לניו יורק דרך שבדיה.

כאמור, עם אדמו"ר הריי"צ נסעו בני משפחה ומלווים: אימו אלמנת אדמו"ר הרש"ב –"הרבנית הזקנה" שטערנא שרה, רעייתו הרבנית נחמה דינה שניאורסון, חתנו הרב שמריה גוראריה עם רעייתו ובנו, מזכיריו – ר' חיים ליברמן ור' ניסן מינדל, והרב חיים מרדכי אייזיק חודקוב עם רעייתו.

המסע החל בשדה התעופה בריגא, כאשר אדמו"ר הריי"צ ומלוויו עלו על מטוס, אשר יעדו שטוקהולם. וכאשר נחת המטוס בשטוקהולם, קיבל הרב חסדן רשות לעלות על המטוס ולקבל את פניו של הרבי. כאשר ראהו אדמו"ר הריי"צ, אמר לו (בתרגום מאידיש): "אתה פה, טוב מאוד!"

נערכה קבלת פנים בשדה התעופה בניצוחו של הרב זובער, ובתום קבלת הפנים נסע הרבי עם מלוויו לבית המלון 'אטלנטיק', שם ארגן הרב זובער סוויטה מפוארת עבור הרבי, ואילו הרבנית זובער הכינה מטעמים לרבי ופמלייתו

> "יום בשורה לי היום, יום שמחה לי היום שזכיתי לפעול בדבר שילוח הספרים. יתן ד' שמצב בריאותו של הוד כ"ק יוטב כל כך במידה מרובה שתהיה לו האפשרות להשתמש ולהתענג בהם"

והרב חסדן זכה כי הרבי אכל משחיטתו.

בבית המלון קיבל אדמו"ר הריי"צ ליחידות כמה מנכבדי הקהילה וראשיה, ובמהלך שהות הרבי בשבדיה שוחח עם הרב חסדן על כך שהמכתבים בין אדמו"ר הריי"צ לבני משפחתו שנותרו באירופה, יעברו דרך הרב חסדן. אדמו"ר הריי"צ אף סיפר על ספריו שנשארו בפולין, וביקשו להפעיל את קשריו המסועפים להעביר את הספרים לניו יורק. מובן שהרב חסדן עשה כמיטב יכולתו למלא בקשת הרבי.

איגרת התודה של הרבי

באותם ימים שוחח אדמו"ר הריי"צ עם ידידו של הרב חסדן, הרב שלמה וולבה, ולימים סיפר הרב וולבה כי באותה תקופה היה זקוק לעידוד ותמיכה, ואדמו"ר הריי"צ רומם את רוחו ונסך בו כוחות גדולים ובעקבות כך למד חסידות ובמשך השנים כאשר כבר התגורר בירושלים, אם התעורר לו שאלות במהלך לימוד החסידות, שאל את ידידו הטוב הרב הלל רבינוביץ אשר השיב תשובות ברורות ומסודרות כהרגלו.

תודתי הגדולה

ביום שלישי, כ"ה באדר ראשון ת"ש, עזב הרבי את שטוקהולם ונסע ברכבת לעיר גוטברג, וביום חמישי, כ"ז באדר ראשון, החלה ההפלגה הארוכה לניו יורק. בעת ההפלגה לא פעם עצרו אוניות מלחמה אנגליות את הספינה, אולם החיילים הבריטים לא עיכבו אותה לזמן ארוך, כפי שקרה בתדירות בימי המלחמה.

ביום שני, ח' באדר שני ת"ש, בשעה 6 בערב, אחרי 12 ימי הפלגה, עגנה האונייה בחופי ניו יורק. על פי החוק האמריקאי, אונייה המגיעה לנמל אחרי השעה 4 בצהריים, אין מאפשרים לנוסעיה לרדת עד למחרת בבוקר. ואכן, רק למחרת – יום שלישי ט' באדר ב' – ירד הרבי מהאונייה.

אלפי יהודי ניו יורק הגיעו לנמל כדי לקבל את פני הרבי. כאשר נראתה דמותו של הרבי משער האונייה, פרץ קהל האלפים בצעקות "שלום עליכם" נרגשות ורבים בירכו ברכת "שהחיינו". לכול היה ברור כי בכך תם מסע ההצלה הגדול שהציל את חייו של הרבי מהשואה האיומה.

אדמו"ר הריי"צ באגרת מיוחדת אל הרב חסדן, הביע את תודתו על הסיוע המיוחד בדרך לניו יורק ואף ביקש לפרוש בשלום הרב וולבה:

"ת"ל באנו כולנו צלחה לפה בחיים ושלום, הדרך עברה ת"ל בשלום, וידידינו אנ"ש שי'

קיבלו פנינו ברגשי ידידות ואהבה. ובזה הנני להביע לו את תודתי הגדולה בעד כל מה שטרח ועשה לטובתינו, יעזור השם יתברך לו ולבני ביתו שי' בכל המצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

בבקשה לפרוש גיני בשלום מר וואלפאער שי' [הרב וולבה, אשר כנזכר לעיל נפגש עם אדמו"ר הריי"צ בשטוקהולם. ומוזכר גם באגרות נוספות אל הרב חסדן מאותם ימים].

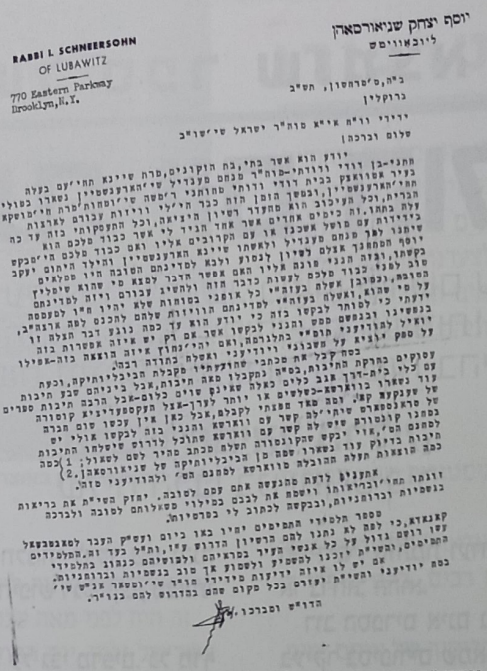
"אשמח לשמוע משלומו ומהנעשה איתו לטובה ובטח יכתוב לי משלום זוגתו תחי'.

ידידו הדורש שלומו ומברכו

יוסף יצחק".

הצלת הספרייה

כאמור לעיל, במהלך שהות אדמו"ר הריי"צ בשבדיה, ביקש מהרב חסדן לפעול להצלת הספרייה שלו. באותם ימים ננקטו צעדים מיוחדים להגן על הספרייה של אדמו"ר הריי"צ. הספרייה אשר הכילה אוצרות יקרים מפז – כתבים רבים של רבותינו נשיאינו וספרים וכתבים חשובים

RABBI L. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N.Y.

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

אדמו"ר הריי"צ מבקש לפעול אצל מלך שבדיה, עבור הבת הרבנית שיינא הורנשטיין. באגרת דברי תודה על הצלת ספריית אדמו"ר הריי"צ וגם בקשה לעדכן מהנשמע אצל "ידידי חו"ד" דהיינו "ידידי חמין ודודו" – והוא ר' שמואל חסדן הי"ד

מימין המשפיע הרה"ח ר' מענדל פוטרפס עם הרב ישראל חסדן. לשניים היו קרובי משפחה משותפים

רבים אחרים – כללה ספרים נדירים וכתבי חסידות – מהם בכתב יד קודש רבותינו נשיאינו ולמעלה בקודש. הספרייה הייתה אוצר אמיתי לרבי ובכלל לעולם התורני ולחקר היהדות, ובשנים שחלפו ביקרו כמה וכמה חוקרים ידועים בספרייה.

אך בזמן המלחמה לא הייתה אפשרות לקחת את כל הספרייה והארכיון אך היה צורך דחוף להציל את האוצרות, וזאת על ידי הוצאת הספרייה מתחומי אירופה, שכן בימי המלחמה נותרה הספרייה בוורשה.

בחורף שנת תש"א הגיעו 100 ארגזי ספרים לשטוקהולם שבשבדיה, ובכ"ו בשבט, הרש"ג חתנו של אדמו"ר הריי"צ הודיע על כך במברק אל הרב ישראל חסדן וביקש לפעול בנידון, והרב חסדן ציית לבקשה ונרתם מייד לפעולה.

קשה היום להבין את האופציות למשלוח שעמדו בפני הרב חסדן, כאשר המלחמה משתוללת באזורים שונים באירופה, וגם הים סער במיוחד באותם ימים קשים, כאשר ספינות מלחמה של מדינות שונות סבבו בימים בדרך משבדיה ועד ארצות הברית. הרב חסדן נאלץ לאתר פתרונות יצירתיים ומורכבים ביותר, כדי שהספרים יגיעו שלמים ובשלום ליעדם – אל אדמו"ר הריי"צ.

הרב חסדן לא שקט ולא נח, ופעל באינטנסיביות רבה בדרכים שונות, כדי להוציא את הספרים משבדיה ולשולחם לארצות הברית. מספר בנו ר' דוד: "לאבא היו קשרים שונים עם פקידים ואישי ציבור, וכך הגיע לאלו שיכלו לאפשר את הוצאת הספרים משבדיה לכיוון ארצות הברית, אך אלו קבעו נחרצות: שום ספר לא יעבור את הים האטלנטי, רק תרופות וציוד חיוני, לא ספרים. אך אבא לחץ והצליח ברוך ה'.

"ידוע לי כי היה אדם אחד שדעותיו היו קרובות לנאצים, אבל מאוד אהב ספרים. אבא שלי קבע עימו פגישה והבהיר לו שמדובר בהיסטוריה ותרבות חשובה, והלה הסכים לעזור".

הרב חסדן דאג לשלוח את הספרים באונייה לניו יורק, ומיהר לבשר על כך לאדמו"ר הריי"צ:

"ב"ה ערב ראש חודש [אדר] שמרבים בו בשמחה שנת ה'תש"א פה סטוקהולם

הוד כ"ק אדמו"ר שליט"א

יום בשורה לי היום, יום שמחה לי היום שזכיתי לפעול בדבר שילוח הספרים. ספרי קודש הללו שעברו עליהם גלויות אין מספר, גלות 'אֱדום' [התגלגלו ברוסיה הסובייטית] וכו' יבואו לבעליהם. יתן ד' שמצב בריאותו של הוד כ"ק יוטב כל כך במידה מרובה שתהיה לו האפשרות להשתמש ולהתענג בהם".

בתקופה הבאה הריץ אדמו"ר הריי"צ מספר אגרות אל הרב חסדן בנושא הספרים ועוד נושאים בוערים של הצלה, ובאחד המכתבים סיפר על סבו של הרב חסדן:

"זקנו החסיד הרי"ל נ"ע [סבא של הרב חסדן הרב יהודה לייב חסדן] הנודע בשם לייבקע האמליער היה חביב אצל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע והיה מכנהו מיין לייבקע [=לייבקע שלי], וברשימותי נמצאים הרבה סיפורים בזה בענינים שונים ולא אזכור כעת באיזה ענין ספרתי לו ואם יכתוב לי הענינים אז אכתוב לו אי"ה בדיוק בזה".

כאשר הגיעו הספרים אל אדמו"ר הריי"צ, הוקדשה קומת הקרקע של 770 לספרייה, הוקמו ארונות והועברו אליהם הספרים, למעט חלק נבחר מהספרים, שהועמדו בארונות מיוחדים בחדר ה'יחידות' של אדמו"ר הריי"צ.

מחיה את הקהילות בדרא"פ

בשנים הבאות היגר הרב חסדן לדרום אפריקה, ולפי הוראות אדמו"ר הריי"צ והרבי, פעל בעיירות קטנות ונידחות, כדי להחיות את הקהילות היהודיות הקטנות. בשנים הבאות עבר ליוהנסבורג, שם כיהן כראש השוחטים, ובמקביל פעל רבות לטובת הקהילה היהודית המקומית בכלל והחב"דית בפרט.

כל השנים זכה לקבל הוראות והדרכות מרבותינו על כל צעד ושעל. זכה לראות את אדמו"ר הריי"צ במהלך מסע ההצלה בשואה, ובשנים מאוחרות יותר נסע לניו יורק והסתופף בצילו של הרבי, וזכה להיכנס ליחידות ולקבל הדרכות בנושאים ציבוריים ופרטיים.

הרב חסדן הלך לעולמו בשנת תשנ"ב ובנו הרב דוד חסדן ממשיך את דרכו בפעילות חב"דית ביוהנסבורג, והוא משלוחי הרבי ומכהן כמנהל בית ספר 'תורה אקדמי' ורב בית כנסת. ■

ב"ה

הפצה ראשית: חזק

לרכישה בחזק, קה"ת-כפר חב"ד,

היכל מנחם ירושלים

חב"דשופ, הרצוג-נחלה

ובחנויות החב"דיות ברחבי ארץ הקודש

חדש!

גילויים מרתקים אודות ההצלה החב"דית בשואה

הרב חסדן פעל להצלה וסיוע עבור

חסידים ותמימים בתקופת השואה

- מסע חילוץ אדמו"ר הריי"צ
- הרבנית שיינא בת אדמו"ר הריי"צ
- הרב יחזקאל פייגין מזכיר אדמו"ר הריי"צ
- תלמידי תומכי תמימים בפולין
- ספרית אדמו"ר הריי"צ